

LIČNOST I NASLIJEĐE PROFESORA FIKRETA KARČIĆA

Amila SVRAKA-IMAMOVIĆ
Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
a.svraka.imamovic@pfsa.unsa.ba

SAŽETAK: Profesor Fikret Karčić na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu bio je svjetski renomirani naučnik komparativne pravne historije. Riječ je o vrsnom intelektualcu, čovjeku enciklopedijskog znanja, svjetski priznatom naučniku i profesoru koji je ostavio svoj trag na univerzitetima u Bosni i Hercegovini, Turskoj, Maleziji, Norveškoj te Sjedinjenim Američkim Državama. Njegov glavni akademski interes bio je izučavanje historije šerijatskog prava i islamskih institucija u Bosni i Hercegovini, reformističkih pokreta u islamu, balkanskih muslimana i komparativne pravne kulture. Djela profesora Karčića prevedena su na engleski, njemački, arapski, albanski i turski jezik. Bio je aktivni učesnik i svjedok mnogih događaja u novijoj historiji Bošnjaka i Bosne i Hercegovine. Profesor Fikret Karčić preselio je na ahiret 16. marta 2022. godine.

Ključne riječi: Fikret Karčić, Pravni fakultet, šerijatsko pravo, islamska tradicija Bošnjaka

Uvod

U martu 2023. godine navršava se godina od preseljenja na ahiret profesora Fikreta Karčića. Njegovim odlaskom akademska zajednica u Bosni i Hercegovini izgubila je vrsnog intelektualca i neprikosnovenog autoriteta u oblasti pravne historije i islamskih studija. Njegovo intelektualno naslijeđe svjedočit će o transgeneracijskom prijenosu znanja i iskustva koje dugujemo profesoru Karčiću. Stoga ovaj rad, pored podataka o obrazovanju, akademskom iskustvu i postignućima profesora Karčića, sadrži i selektivnu bibliografiju. Monografska i druga djela koja su izostala nemaju manju vrijednost, već je razlog za to isključivo praktične prirode. Potpunije podatke o bibliografskim jedinicama

profesora Karčića naučnici, istraživači i studenti mogu pronaći u knjizi *Islamska pravna kultura u tranziciji: eseji u čast Fikreta Karčića*, ur. Ahmet Alibašić i dr. (Sarajevo: CNS, 2020)

Obrazovanje

Profesor Fikret Karčić rođen je u Višegradu 11. marta 1955. godine. Osnovno obrazovanje stekao je u rodnom mjestu, a srednje u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu. Već u prvim razredima Karčić se isticao, najprije kao autor, a potom i urednik đačkog časopisa *Zemzem*. Svoju hrabrost, buntovnički duh ali i uvijek postojeću želju za reformama profesor je pokazao prilikom učešća u poznatom štrajku učenika medrese. Štrajk je predstavljao ozbiljan

unutrašnji problem tadašnje krute strukture vrha Islamske zajednice, a njime je zahtijevano vraćanje svjetovnih predmeta u školski sistem.

Kao svršeni medrese Karčić je na Pravnom fakultetu u Sarajevu morao položiti prijemni ispit iz srpsko-hrvatskog jezika, historije, filozofije, psihologije i logike. Studij prava okončao je kao jedan od najboljih studenata 1978. godine. Još za vrijeme studentskih dana profesor Karčić je počeo nizati nagrade. Kao student druge godine u akademskoj 1974/75. osvojio je prvu nagradu za najbolji studentski esej iz fonda "Hasan Brkić" Univerziteta u Sarajevu. (*Lica*, 1976:21)

Zvanje magistra pravnih nauka stiče na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1985. Njegov magistarski

rad pod nazivom “Šerijatski sudovi u Jugoslaviji 1918-1941” nedavno je preveden i na engleski jezik. Prema riječima profesora Ahmeta Alibašića, sve do danas o ovoj temi “nikad nije urađeno ništa što bi značajnije pomjerilo granice našega znanja o tom pitanju i što bi prevazišlo ovo djelo”.

Doktorsku disertaciju pod nazivom “Pokret za reformu šerijatskog prava i njegov odjek u Jugoslaviji u prvoj polovini XX vijeka” profesor Karčić je odbranio 30. juna 1989. na istom fakultetu. Objavljenu doktorsku disertaciju pod nazivom “Društveno-pravni aspekti islamskog reformizma” (Karčić, 1990) profesor Mustafa Imamović ocijenio je kao “najkompleksnije monografsko djelo posvećeno isključivo pitanjima šerijatskog prava” koje “mirno, trezveno i potpuno naučno govori o brojnim aspektima novije povijesti islama u svijetu i kod nas” u “vrijeme kada se o muslimanima (i Muslimanima) i o islamu općenito, pa time i o njegovom pravu, često piše jednostrano sa brojnim predrasudama i opasnim političkim nabojem.”¹

Akademsko iskustvo

Odmah po okončanju dodiplomskog studija profesor Karčić dobija angažman na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu i to u zvanju asistenta. U svojstvu predavača radi od 1985, a docenta do 1989. godine. U zvanje vanrednog profesora Fikret Karčić je izabran 1991.

Na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu profesor Karčić je predavao sljedeće predmete: Historija šerijatskog prava, Šerijatsko građansko i krivično pravo, Šerijatsko nasljedno i vakufsko pravo, te Društveno-politički sistem SFRJ.

Na Teološkom fakultetu Univerziteta Marmara u Istanbulu (1993) profesor je predavao predmete Islam na Balkanu i Historijska geografija muslimanskih zemalja. Za vrijeme angažmana na Međunarodnom

islamskom univerzitetu u Maleziji (1994-2002) profesor Karčić je podučavao studente velikom broju predmeta: Akaid, Čovjek u Kur'anu i Sunnetu, Uvod u Fikh, Islamsko pravo i savremeno društvo, Islamsko naslijeđe, Kasniji razvoj islamske misli, Metodologija istraživanja, Islam i modernost, Filozofija historije. Na spomenutom fakultetu Karčić je izabran u zvanje redovnog profesora 2002. godine.

Po povratku na Fakultet islamskih nauka 2002. godine profesor Karčić pored Historije šerijatskog prava predaje i na predmetima Teorija države i prava, te Metodologija istraživanja u islamskim pravnim naukama. Na Fakultetu islamskih nauka provodi inicijativu i vodi reformu studijskog programa u skladu s Bolonjskim procesom.

Krajem 2004. godine profesor Karčić dolazi na svoj matični fakultet, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu. Karčić je dao nemjerljiv doprinos te je, pored postojećeg predmeta Opća historija države i prava, uveo čitav niz predmeta: Komparativna pravna historija, Moderne pravne kodifikacije, Izabrane teme iz komparativne pravne historije, Pravna reforma u muslimanskim zemljama, Svjetske pravne kulture te Religijske pravne kulture.

Profesor Karčić je tokom svog profesionalnog angažmana vršio brojne akademske funkcije, poput člana redakcije *Zbornika radova Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu* (1982–1992), predsjednika organizacionog odbora Simpozijuma islamske nauke i uleme u BiH (1990), glavnog urednika *Glasnika Rijaseta Islamske zajednice* (1990–1992), koordinatora sekcije Fikh i Usul el-Fikh (Malezija, 1994–1995), koordinatora sekcije Usul el-Din (1995–1996).

Karčić je bio i član redakcije velikog broja domaćih i međunarodnih časopisa: *Intellectual Discourse:*

A Journal of the Kulliyah of Islamic Revealed Knowledge and Human Sciences, IIUM (1998–2002), *Godišnjak Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu*, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu*, te je bio član savjeta časopisa *Islamic Studies*, Islamabad. Funkciju prodekana za naučnoistraživački rad na Pravnom fakultetu u Sarajevu Karčić je obavljao u periodu 2017–2021. godine.

Profesor Fikret Karčić ostavio je i neizbrisiv trag u radu Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka. Osim što je zaslužan za njegovu revitalizaciju, Karčić je obnašao i funkciju predsjedavajućeg Naučnog vijeća Instituta u dva mandata (2013–2021). Također, važno je istaći i da je profesor Karčić u dva mandata predsjedavao Ustavnim sudom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te bio član Rijaseta Islamske zajednice Bosne i Hercegovine.

Kao profesor i naučnik svjetskog glasa Fikret Karčić je učestvovao u čak sedamdeset i osam međunarodnih skupova. Navest ćemo samo neke od njih: *World Conference on Bosnia*, The Muslim Institute, London (1993), *Muslim Rights on Non-Muslim Majority Countries*, Kuala Lumpur (1999), *Nordic research course on islam, Human Rights, Shari'a and Modern Societies*, Institute of Human Rights University of Oslo (2001), *Political Theologies of the Monotheistic Religions: Representations of the Divine and Dynamics of the Power*, Centro di Alti Studi in Scienze Religiose, Italy (2002), Fulbright American Studies Institute, “The US Constitution: Origins, Evolution and Contemporary Issues”, Lafayette College Easton, Pennsylvania (2003), *Europe's Middle East? Bosnia and Herzegovina and the Dayton Agreement in Perspective. 9th Conference Dialogue of Cultures*, Herbert-Quandt-Stiftung, Bad Homburg and American Academy, Berlin (2004), *Christian-Muslim Dialogue Forum*

¹ Ehlimana Memišević, Naslijeđe prof. dr. Fikreta Karčića: Njegova djela služiti će kao nadahnuće mnogim generacijama – Pouka o dostojanstvu, otporu, istrajnosti

i borbi za ispravno koja vječno traje, [https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/teme/naslijede-prof-dr-fikreta-karcica-njegova-djela-sluziti-ce-kao-nadahnuce-](https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/teme/naslijede-prof-dr-fikreta-karcica-njegova-djela-sluziti-ce-kao-nadahnuce)

mnogim-generacijama-pouka-o-dostojanstvu-otporu-istrajnosti-i-borbi-za-ispravno-koja-vjecno-traje-749132 (Dostupno, 3.2.2023)

Building Bridges IV Muslim, Christians and the Common Good, Nadbiskup od Canterbury, UK i vjerske zajednice BiH, Sarajevo (2005), International Conference "Judicial Systems in Eastern Europe From the Beginning of the 19th Century to the World War I", Max Planck Institut für Europäische Rechtsgeschichte, Frankfurt (2006), International Conference *The Resurgence of Religion in Europe*, ESITIS i University of Birmingham (2007), Konferencija Islamska tradicija Bošnjaka: *Izvori, razvoj i institucije, perspektive*, Rijaset islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo (2007), Predavanje: *Sharia and European Civil Law Culture: Experience of Bosnia and Herzegovina in post-Ottoman Times*, International Summer School Seggau, Austria (2008), Fulbright Visiting Specialist Program *Direct Access to the Muslim World*, Boise State University, Idaho, USA (2009), International Symposium *The Balkans and Islam: Encounter-Transformation-Discontinuity-Continuity*, Canakkale Onsekiz Mart University, Canakkale Turkey (2010), Symposium Cambridge in Sarajevo: *Perspectives on Islamic and Middle Eastern Studies*, Cambridge University, University of Sarajevo, Sarajevo (2011), Forum *Sloboda vjere ili uvjerenja u vremenu borbe protiv ekstremizma i terorizma*, Centar za napredne studije, Sarajevo (2015), International Conference *Jewish-Muslim Relations in Europe: Past, Present and Future Perspectives*, University of Vienna, University of Cordoba, University of Coruna, Cordoba (2017), Okrugli sto, *Religije i sekularnost u novim odnosima*, Rijaset Islamske zajednice u BiH, Sarajevo (2018), Konferencija *Prednosti alternativnog načina rješavanja sporova*, "Arbitraža u šerijatskom pravu", Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu (2019).

Profesor Fikret Karčić dobitnik je brojnih priznanja, zahvalnica i nagrada. Međunarodni islamski univerzitet u Maleziji 2002. godine profesoru je dodijelio zahvalnicu za doprinos razvoju ovog univerziteta, a Gazi-Husrev begova medresa i plaketu za

poseban doprinos najstarijoj obrazovnoj instituciji u Bosni i Hercegovini. Također, Karčić je dobitnik nagrade za najuspješnijeg profesora Univerziteta u Sarajevu u akademskoj 2008/2009. godini. Pored brojnih certifikata i priznanja profesor Karčić je (zajedno sa prof. dr. Enesom Karićem) nagrađen za životno djelo za 2018. godinu od Udruženja muslimanskih društvenih naučnika iz Ujedinjenog Kraljevstva (AMSS). Nagrada Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka "Mehmed Mejlija Guranija" posthumno je dodijeljena profesoru Karčiću u novembru 2022. godine.

Bibliografija radova

Bibliografija radova profesora Fikreta Karčića obuhvata monografske publikacije, članke, prikaze u časopisima, priloge u zbornicima, enciklopedijama, uvode, predgovore, pogovore i intervjuje. Također, profesor je preveo i veliki broj značajnih djela, a važno je istaći da su njegove knjige i članci prevedeni na albanski, arapski, engleski, njemački i turski jezik.

U pogledu vrste djela koja je pisao profesor Karčić, uočava se njegov integrativni pristup. Njegove studije govore o islamskom pravu, susretu islama sa zapadnim idejama i ustanovama, iskustvu muslimana u modernim i sekularnim državama i naročito bosanskom iskustvu muslimana.² Navest ćemo samo neka od ovih djela. Kao monografska i druga zaključena djela iz spomenute kategorije ističemo:

- *The Bosniaks and the challenges of modernity: late Ottoman and Hapsburg times*, (Contemporary Islamic thought). Sarajevo: Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Her[z]egovina, El-Kalem, 1999.
- *Društveno-pravni aspekt islamskog reformizma: pokret za reformu šerijatskog prava i njegov odjek u Jugoslaviji u prvoj polovini XX vijeka*, (Biblioteka posebnih izdanja, knj. 4). Sarajevo: Islamski teološki fakultet, 1990.

- *Islam u jugoistočnoj Aziji: muslimanske zajednice i institucije*. Sarajevo: El-Kalem, 1991.
- *Islamske teme i perspektive*. Sarajevo: El-Kalem, 2009.
- *Šerijatski sudovi u Jugoslaviji: 1918–1941*, (Biblioteka posebnih izdanja, knj. 1). Sarajevo: Vrhovno starješinstvo Islamske zajednice u SFRJ, 1986.
- *Tarikh al-tasbri' al-islami fi 'l-Busna wa 'l-Hersek*. Istanbul: Balkan ilmi araşturma merkezi, 1993.

Njegovo djelo *Bosniaks and the Challenges of Modernity: Late Ottoman and Hapsburg Times* (Bošnjaci i izazovi modernosti: kasni osmanlijski i habsburški period) predstavlja jedno od najcitiranijih djela o bosanskom iskustvu muslimana u svjetskoj literaturi. Ovu studiju profesor Ferid Muhić smatrao je vrijednom zbog uvođenja "intonacije dostojanstva i najave mentaliteta koji se udiže iznad melanholične tugovanke, i ide dalje, i dublje, od razjarenosti i revolta".³ Važno je također napomenuti da je ovo djelo izvorno napisano na engleskom jeziku a potom prevedeno na bosanski, arapski i turski jezik.

Nezaobilazni su i prilozi u zbornicima i enciklopedijama, te objavljena izlaganja s konferencija i naučnih skupova profesora Karčića. Također, navodimo samo *exempli causa*:

- Alternativne muslimanske grupe između šerijata i sekularnog prava. U: *Islamska scena u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Udruženje ilmije Islamske zajednice u BiH; Fondacija Konrad Adenauer, 2011, str. 57–66.
- Bosnian cultural communication with the Muslim East during the 20th century: a brief survey. U: Savas Kafkasyali, Muhammet (ur.). *Balkanlarda İslam = Islam in the Balkans: miadi dolmayan umut* :

² Uzor, učitelj i inspiracija, <https://www.pressreader.com/bosnia-and-herzegovina/preporod/20220401/282114935088112> (Dostupno, 5.2.2023)

³ Ibid.

- unexpired hope. Cilt 3, Gönül fethinden zibniyet temsiline = From the conquest of hearts to the representation of mentality*, (İnceleme araştırma dizisi, no. 19). Ankara [etc]: TİKA, 2016, str. 195–212.
- Bosnian Muslim scholars on governance and justice. U: *Building a better bridge: Muslims, Christians, and the common good: a record of the fourth Building bridges seminar held in Sarajevo, Bosnia-Herzegovina, May 15–18, 2005*. Washington, DC: Georgetown University Press, cop. 2008, str. 93–96.
  - Challenges facing the Balkan Muslims at the beginning of the twenty-first century. U: Zisan Furat, Ayşe (ur.), ER, Hamit (ur.). *Balkans and Islam: encounter, transformation, discontinuity, continuity*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2012, str. 108–116.
  - Islam u sekularnoj državi: primjer Bosne i Hercegovine. U: Alibašić, Ahmet (ur.). *Religija i sekularna država: uloga i značaj religije u sekularnom društvu iz muslimanske, kršćanske i jevrejske perspektive sa fokusom na jugoistočnu Europu: međunarodni simpozij, Sarajevo, 21.–24. oktobar/listopad 2007*. Sarajevo: Fondacija Konrad Adenauer, Predstavništvo u Bosni i Hercegovini, 2008, str. 23–35.
  - Muslimani Balkana na pragu 21. vijeka. *Znakovi vremena: časopis za filozofiju*, 2000, god. 3, br. 9/10, str. 209–218, Primjena Zakona o zabrani nošenja zara i ferdeže u BiH: istraživačka bilješka. *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2013, god. 14, br. 56, str. 50–55.
  - Islam i evropske integracije: pitanje institucionalizacije islama. U: Cvitković, Ivan (ur.), Abazović, Dino (ur.). *Religija i evropske integracije: zbornik radova*, (Editio Civitas). Sarajevo: Magistrat: Fakultet političkih nauka, 2006, str. 187–199.
  - Islam u sekularnoj državi: primjer Bosne i Hercegovine. U: Alibašić, Ahmet (ur.). *Religija i sekularna država: uloga i značaj religije u sekularnom društvu iz muslimanske, kršćanske i jevrejske perspektive sa fokusom na jugoistočnu Europu: međunarodni simpozij, Sarajevo, 21.–24. oktobar/listopad 2007*. Sarajevo: Fondacija Konrad Adenauer, Predstavništvo u Bosni i Hercegovini, 2008, str. 23–35.
  - Razumijevanje islamskog vjerovjeka (šerijata) u savremenom muslimanskom svijetu. U: *Islamski fundamentalizam – šta je to?*, (Islamska misao). Sarajevo: Mešihat Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, 1990, str. 37–43.
- Članci profesora Karčića bili su čitani ne samo među studentima i članovima akademske zajednice, već i od šire čitalačke publike. Tu svako isto ćemo:
- Bošnjačko razumijevanje islama u XX vijeku: društveni kontekst i izazovi: (skica). *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2010, god. 11, br. 42, str. 38–40.
  - Džihad fetva u Bosni i Hercegovini. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2012, god. 55, str. 305–317.
  - Glavne tendencije u tumačenju šerijata u Bosni i Hercegovini: 2000–2005. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2011, god. 54, str. 191–201.
  - Islamic reformism in Bosnia-Herzegovina. *IRKH & SR Research and Information Bulletin*, April 1994, vol. 1, no. 6, str. 5–7.
  - Kako je hanefijski mezheb došao u Bosnu: tumačenje silsile Hasana Kafije Prušćaka. *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2001, god. 2, br. 8, str. 20–25.
- Uticaju šerijata na predratno jugoslavensko pravo. *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji*, 1978, god. 41, br. 5, str. 469–483.
  - Odnos bosanske uleme prema reformama u Osmanskoj Carevini u XIX vijeku. *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, 1996, god. 10, br. 17–18, str. 221–231.
- U drugu vrstu djela koja je pisao profesor Karčić ubrajaju se historijske i komparativne studije. Tu spadaju sljedeća monografska djela:
- *Komparativna pravna historija*, (Manualia facultatis iuris). 2. dopunjeno i izmijenjeno izd. Sarajevo: Pravni fakultet, 2012.
  - *Metodi istraživanja u islamskim naukama: kratak uvod*, (Biblioteka Posebna izdanja). Sarajevo: El-Kalem: Centar za napredne studije, 2013.
  - *Muslimani Balkana: "Istočno pitanje" u XX. vijeku*. 2. izd. Sarajevo: Centar za napredne studije, 2014.
  - *Moderne pravne kodifikacije: predavanja i zakonski tekstovi*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta, 2006.
  - *The other European Muslims: a Bosnian experience*. Sarajevo: Centar za napredne studije = Center for Advanced Studies, 2015.
- Ovdje posebno izdvajamo djelo *Muslimani Balkana: "Istočno pitanje" u XX. vijeku* i *The Other European Muslims: a Bosnian Experience* u kojem je profesor ukazivao na potrebu da se iskustvo balkanskih muslimana izučava u regionalnoj perspektivi nastojeći razumjeti faktore koji su doprinijeli ponavljanju historije muslimanima Balkana na izmaku 20. vijeka.⁴

⁴ Uzor, učitelj i inspiracija, <https://www.pressreader.com/bosnia-and-herzegovina/preporod/20220401/282114935088112> (Dostupno, 5.2.2023)

U najpoznatije komparativno-pravne i historijske članke u časopisima ubrajamo:

- Koncept građanstva u savremenoj islamskoj pravnoj misli. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2003, 313–329.
  - Krivično-pravna zabrana poricanja genocida : komparativna perspektiva. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2007, god. 50, str. 289–299.
  - Međunarodna zaštita ljudskih prava. *Glasnik Rijasete Islamske zajednice u Republici Bosni i Hercegovini*, br. 1, str. 9–18.
  - O pokušajima kodifikacije građanskog prava u historiji SAD. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, god. 49, str. 185–193.
  - O seljačkim bunama u Bosni u XVII i XVIII vijeku. *Lica: časopis za kulturu*, 1976, br. 6, str. 23–26.
  - Opšti građanski zakonik u Bosni i Hercegovini: kodifikacija kao sredstvo transformacije pravnog sistema. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, god. 63, br. 5/6, str. 1027–1036.
  - Osmanski krivični zakonik iz 1858. i njegova primjena u BiH. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2015, god. 58, str. 295–304.
  - Pravne kulture: koncept, izučavanje i klasifikacija. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2005, god. 48, str. 287–299.
  - Izučavanje genocida na Pravnom fakultetu u Sarajevu. *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2007, god. 8, br. 30, str. 54.
  - Mjesto šerijatskog prava u pravnim sistemima muslimanskih zemalja polovinom XX vijeka. *Islamska misao : časopis za islamska pitanja, filozofiju i kulturu*, 1989, god. 11, br. 127, str. 10–14.
  - O nasljednom pravu predislamskih Arapa. *Islamska misao: časopis za islamska pitanja, filozofiju i kulturu*, 1984, god. 6, br. 62, str. 7–11.
  - Primjena Zakona o zabrani nošenja zara i feredže u BiH: istraživačka bilješka. *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2013, god. 14, br. 56, str. 50–55.
  - Stavovi vodstva Islamske zajednice u Jugoslaviji povodom zabrane nošenja zara i feredže. *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, 2013, knj. 36, str. 225–235.
  - Stogodišnjica ugovora o zaštiti manjina iz Saint-Germaina. *Takvim: za godinu ...*, 2019, str. 165–178.
  - Ustavnopravno regulisanje odnosa države i vjere u bliskoistočnim zemljama. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu: dvomesečni časopis za pravne i društvene nauke*, 1987, god. 35, br. 5, str. 563–579.
  - Vjerodostupništvo i krivovjerstvo kao politički delikti. *Islamska misao: časopis za islamska pitanja, filozofiju i kulturu*, 1989, god. 11, br. 124, str. 43.
  - Zločin i kazna u Starom Egiptu u svjetlu Časnog Kur'ana (istraživačka bilješka). *Takvim 2017*, str. 99–107.
- Na trećem mjestu su djela o historiji šerijatskog prava i institucija, odnosu religije prava i države. Ističemo sljedeća djela i članke:
- *Historija šerijatskog prava* (Hrestomatije, knj. 8). 3. dopunjeno izd. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka, 2005.
  - *Studije o šerijatskom pravu i institucijama*. 2. dopunjeno izd. Sarajevo: El-Kalem; Centar za napredne studije, 2011.
  - *Religija i pravo: vrlo kratak uvod*, (Connectum knjiga, 106). Sarajevo: Connectum, 2011.
  - *Terorizam: značenje, historija i veza s religijom. Značenje terorizma: odgovori muslimanskih ustanova*, Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, 2002.
  - Two Islamic declarations on human rights. U: IPGRAVE, Michael (ur.). *Justice and rights: Christian and Muslim perspectives: a record of the fifth "Building bridges" seminar held in Washington, D.C., March 27–30, 2006*. Washington, DC: Georgetown University Press, cop. 2009, str. 146–173.
  - Etno-nacionalno i vjersko u diskursu neke naše uleme. *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2012, god. 13, br. 52, str. 24–29., Gazi-beg Čengić medresa u Višegradu: (istraživačka bilješka). *Novi muallim: časopis za odgoj i obrazovanje*, 2014, god. 15, br. 59, str. 85–87.
  - Heterodokсна učenja i grupe u islamu: komparativna i šerijatskopravna perspektiva. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 2010, god. 53, str. 227–241.
  - How Islamic Law is Studied Today: An Overview. *Journal od Muslim Minority Affairs*, 2020, 39 (1), str. 129–134.
  - Islamska zajednica i reforma jugoslovenskog političkog sistema. *Glasnik Rijasete Islamske zajednice u SFRJ*, 1990, br. 1, str. 7–13.
  - Jadidism – An Inspiration for Bosnian Modernists. *Journal od Muslim Minority Affairs*, 2020, 40 (2), str. 345–349.
  - O opštim šerijatskim pravilima. *Islamska misao: časopis za islamska pitanja, filozofiju i kulturu*, 1985, god. 7, br. 73, str. 5–7.
  - O pitanju periodizacije istorije fikha. *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji*, 1985, god. 48, br. 1, str. 49–61.
  - The Office of Ra'is al-Ulama' among the Bosniaks (Bosnian Muslims). *Intellectual discourse*, 1997, vol. 5, no. 2, str. 109–120.
  - Pravna priroda, mjesto i značaj fetve u šerijatskom pravu. *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u Socijalističkoj*

Federativnoj Republici Jugoslaviji, 1981, god. 44, str. 473–487.

- Usuli fikh: metodologija islamskog prava. *Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji*, 1983, god. 46, br. 6, str. 809–817.

Svojim kolumnama, objavljivanim u listu *Oslobođenje*, profesor Karčić je čitaocu približio bogatu izdavačku djelatnost o islamu i muslimanima u svijetu. Krajem 2017. godine ovi tekstovi sabrani su u djelo *Kroz prizmu historije*. (Sarajevo: Centar za napredne studije, 2017) Eсеji se odnose na teme iz historiografije, profesionalnog i ličnog interesa, dok se prikazi odnose na knjige, objavljene većinom na engleskom jeziku i kod nas neprevedene. S druge strane, komentari se odnose na tekuće događaje koji su zahtijevali refleksiju i intelektualni odgovor. U svojim kolumnama, pod naslovom “O tome se priča” objavljivanim u IIN *Preporod*, profesor Karčić je davao osvrt na aktuelna dešavanja iz svijeta.⁵

Četrdeset godina naučnoistraživačkog i nastavničkog djelovanja

Tokom 2020. godine iz štampe Centra za napredne studije izašla je knjiga *Islamska pravna kultura u tranziciji: Eсеji u čast Fikreta Karčića*. U ovoj knjizi sabrani su prilozi koje su autori kao prijatelji i kolege profesora Karčića napisali njemu u čast, a povodom obilježavanja četrdeset godina aktivnog naučnoistraživačkog i nastavničkog djelovanja.

Pored tekstova koji su pisani iz oblasti kojima se profesor bavio, jedan dio autora osvrnuo se na lične susrete i rad s profesorom Karčićem. Sada, kad profesor Karčić nije s nama, ovi osvrti imaju posebnu važnost i ukazuju nam na trag koji je profesor Karčić ostavio u vremenu, ne samo u nauci već i u životima ljudi s kojima se susreo. Tome najbolje svjedoči pismo profesora s Univerziteta u Oslu, Kari Vogt i Torea Lindholma. U svom tekstu “A Greeting of Friendship from Oslo”,

Vogt i Lindholm navode da su profesoru Karčiću zahvalni za mnogo toga: za nesebično dijeljenje znanja i dubokih uvida u islamsko pravo, poimanje islama u Bosni i Hercegovini i iskustvo muslimana. A kao najznačajniji doprinos profesora Karčića izgradnji mostova navode profesorovu kontinuiranu poruku da je “islam evropska religija, u potpunosti integrirana u evropsku državu, sa svojom vlastitom tradicijom učenja i kulture”, što je pomoglo da cijene “širi evropski značaj stoljeća postojanja i procvata muslimana u Bosni i Hercegovini pod promjenom političkih režima i okolnosti”. (Memišević, Context, 153–154)

Odavanje počasti

Nakon kratkotrajne bolesti, prouzrokovane pandemijom COVID-19, profesor Fikret Karčić preselio je na ahiret 16. marta 2022. godine. Dženazu mu je klanjao reisul-ulema Husein-ef. Kavazović pred Gazi Husrev-begovom džamijom, a ukopan je u haremu Čurčića džamije u Starom gradu.

Komemoracija povodom preseljenja održana je u Vijećnici Grada Sarajeva, na Univerzitetu u Sarajevu i Međunarodnom islamskom univerzitetu u Maleziji. Na komemoraciji u Vijećnici, govor su održali profesor Ahmet Alibašić, profesor Tarik Haverić i Hikmet Karčić kao predstavnik porodice.

Poseban utisak na prisutne na komemoraciji u sarajevskoj Vijećnici ostavio je govor profesora Ahmeta Alibašića, koji je naveo sve posebnosti profesora Karčića. Prema riječima profesora Alibašića, Karčić je bio kompletna ličnost. Uspješno je balansirao karijerne i porodične obaveze. U svijetu, ali i kod nas, bio je poznat kao čovjek integracije i inkluzije, vjerski odgojen pravnik koji je više vodio računa o svojim obavezama nego o pravima, čovjek čije je

prisustvo izazivalo istinsko poštovanje, rijetko konzistentna ličnost, intelektualno nepotkupljiv, sa znanjem koje je bilo okeanski široko i duboko, te iznimno skroman i nenametljiv.

Na komemoraciji organiziranoj na Univerzitetu u Sarajevu, dekanica Pravnog fakulteta profesorica Zinka Grbo naglasila je da smo smrću profesora Karčića izgubili vrsnog profesora, intelektualca, doajena komparativne pravne historije, ali prije svega dobrog čovjeka posebne energije i produhovljenosti.⁶

Šef Katedre za pravnu historiju i komparativno pravo, profesor Zdravko Lučić, za profesora Karčića je istakao da je bio vrsni pedagog, uvijek spreman na dijalog i pomoć potrebitim studentima koji su ga u svim sprovedenim studentskim evaluacijama ocjenjivali s najvišim ocjenama i pohvalnim komentarima.

Dekan Fakulteta Islamskih nauka profesor Zuhdija Hasanović je kazao da je profesor Karčić bio cjelovita ličnost i da je sve urađeno tokom života uradio na najbolji način, te da je svojim djelom zadužio ne samo islamsku nego i cjelokupnu akademsku zajednicu. Dekan Hasanović je dobio i veliki broj telegrama i pisama povodom preseljenja profesora Karčića. U pismu profesora Hansjorga Schmidta, direktora Švicarskog centra za islam i društvo u Frajburgu, piše: “Kad sam počeo raditi na svojoj postdoktorskoj tezi ‘Islam u evropskoj kući’ nisam imao nikakvih dilema da trebam izabrati profesora Fikreta kao jednog od pet ključnih autora evropskog islama. Nakon čitanja svega što sam mogao dobiti od njega bio sam duboko fasciniran njegovom koncepcijom šerijata, vjerske slobode, građanstva i islamske zajednice. (...) Od 2015. godine (...) prof. Fikret igra važnu ulogu u našoj nastavi i refleksijama o tome kako izgraditi strukture i ohrabriti promišljanja među švicarskim muslimanima. (...) Nikad neću zaboraviti profesora

⁵ Planirano je da tokom 2023. godine ove kolumne budu obavljene u zasebnoj knjizi u izdanju IIN *Preporoda*.

⁶ Akademska zajednica oprostila se od dr. Fikreta Karčića, redovnog profesora na

Pravnom fakultetu, <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/akademska-zajednica-seoprostila-od-dr-fikreta-karcica-redovnog-profesora-pravnog-fakulteta-univerziteta-u-sarajevu/> (Dostupno, 19.2.2023)

Fikreta. Impresionirao me više nego mnogi drugi naučnici, (...) kao osoba iz koje je zračila smirenost, ljubaznost i skromnost; kao neko ko nije pokazivao svoju slavu i znanstvene zasluge. (...) Obavezujem se da će njegova misao živjeti u mojim predavanjima.”⁷

Najbliža saradnica profesora Karčića docentica Ehlimana Memišević rad s profesorom Karčićem opisuje kao najveću čast, ali i odgovornost koje nikada nije prestala biti svjesna. Posebno je istakla zahvalnost na blagoslovu susreta i rada s njim ali i njegovom porodicom, njegovim sinovima Hamzom, Harunom i Hikmetom, te suprugom Hamidom.

Zaključak

Profesor Fikret Karčić je bio pionir u istraživanju tema koje su bile od značaja za Bošnjake, Bosnu i Hercegovinu i muslimane Balkana. U svojim radovima uvijek je nastojao da na određenu problematiku odgovori u skladu sa “zahtjevima vremena”. Profesor Karčić bio je čovjek koji je do kraja svog života neumorno radio na pomirenju islama i zapadnjačke modernosti. (Svraka-Imamović, 2020, 564) Na znanje, pedagoško umijeće i iskustvo profesora Karčića uvijek smo mogli računati. Njegov doprinos Fakultetu islamskih nauka, Pravnom fakultetu

Univerziteta u Sarajevu te Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini jeste nemjerljiv. Ostaje nam u sjećanju kao izvanredna ličnost čiji su život i djelo bili dostojanstveni, konzistentni, prosvjetljujući. Čovjek čijim se radovima uvijek vraćamo i zbog čega je profesor Alibašić i kazao da Fikret Karčić predstavlja neprikosnoveni autoritet.

⁷ Naslijede prof. dr. Fikreta Karčića veće je od njegovog kratkog ovozemnog života, <https://akos.ba/naslijede-prof-dr-fikreta-karcica-vece-je-od-njegovog-kratkog-ovozemnog-zivota/> (Dostupno, 19.2.2023)

Literatura

Akademski zajednica oprostila se od dr. Fikreta Karčića, redovnog profesora na Pravnom fakultetu. <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/akademski-zajednica-se-oprostila-od-dr-fikreta-karcica-redovnog-profesora-pravnog-fakulteta-univerziteta-u-sarajevu/>.

Alibašić, Ahmet, Hasani, Mustafa, Čeman, Senad, Begović, Nedim (2020). *Islamska pravna kultura u tranziciji: eseji u čast Fikreta Karčića*. Sarajevo: Centar za napredne studije.

Alibašić, Ahmet. Naslijede prof. dr. Fikreta Karčića veće je od njegovog kratkog

ovozemnog života. <https://akos.ba/naslijede-prof-dr-fikreta-karcica-vece-je-od-njegovog-kratkog-ovozemnog-zivota/>.

Lica: časopis mladih za društvena pitanja, kulturu i umjetnost (1976). Sarajevo, 21-22.

Memišević, Ehlimana. Naslijede prof. dr. Fikreta Karčića: Njegova djela služiti će kao nadahnuće mnogim generacijama – Pouka o dostojanstvu, otporu, istrajnosti i borbi za ispravno koja vječno traje. <https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/teme/naslijede-prof-dr-fikreta-karcica-njegova-djela-sluziti-ce-kao-nadahnuce-mnogim-generaci->

jama-pouka-o-dostojanstvu-otporu-istrajnosti-i-borbi-za-ispravno-koja-vjecno-traje-749132.

Memišević, Ehlimana. “Uzor, učitelj i inspiracija”. <https://www.pressreader.com/bosnia-and-herzegovina/preprod/20220401/282114935088112>.

Memišević, Ehlimana (2022). “Bilješke o jednom životu i jednom zborniku”. *Context* 9:1, 153–157.

Svraka-Imamović, Amila (2020). “Fikret Karčić – Pionir islamske tradicije Bošnjaka”. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LXIII-2020, 561–568.

أميلا سفراكا إماموفيتش

شخصية الأستاذ فكريت كارتشيتش وإرثه

الموجز

كان فكريت كارتشيتش، الأستاذ الجامعي في كلية الحقوق بجامعة سراييفو، باحثاً ذائع الصيت عالمياً في التاريخ القانوني المقارن. وكان مفكراً ممتازاً، ورجلاً ذا معرفة موسوعية، وعالماً مشهوراً عالمياً، ترك تأثيراً في جامعات البوسنة والهرسك وتركيا وماليزيا والنرويج والولايات المتحدة الأمريكية. كان اهتمامه الأكاديمي الرئيس منصفاً على دراسة تاريخ الشريعة الإسلامية والمؤسسات الإسلامية في البوسنة والهرسك، والحركات الإصلاحية في الإسلام، ومسلمي البلقان، والثقافة الحقوقية المقارنة. تُرجمت أعمال الأستاذ كارتشيتش إلى الإنجليزية والألمانية والعربية والألبانية والتركية. كان مشاركاً نشطاً وشاهداً على العديد من الأحداث في التاريخ الحديث للشبانقة والبوسنة والهرسك. توفي الأستاذ فكريت كارتشيتش في 16 من مارس سنة 2022. الكلمات الرئيسية: فكريت كارتشيتش، كلية الحقوق، الشريعة الإسلامية، التراث الإسلامي عند البشانقة

Summary

THE CHARACTER AND THE LEGACY OF PROFESSOR FIKRET KARČIĆ

Professor Fikret Karčić of the Faculty of Law of Sarajevo University was a world-renowned scholar in the field of comparative legal history. He was a brilliant intellectual of encyclopedic knowledge, an expert distinguished throughout the world, and a professor who made contributions at universities in Bosnia and Herzegovina, Turkey, Malaysia, Norway, and the United States. His principal academic interest were: the studies of the history of the Sharia law and Islamic institutions of Bosnia and Herzegovina, reformist movements in Islam, and Muslims of the Balkans, the works of Professor Karčić have been translated to English, German, Arabic, Albanian and Turkish languages. He actively participated and was a witness to many events in the recent history of Bosnia and Herzegovina. Professor Fikret Karčić passed away on March 16th, 2022.

Keywords: Fikret Karčić, Faculty of Law, Sharia, the Islamic tradition of Bosniaks